

Kinderen leren meer dan je denkt!

Over leren reguleren

Kinderen leren in de basisschooltijd met elkaar samenwerken. Zonder dat planmatig onderwijs gegeven wordt in het leren samenwerken, zien we dat kinderen in een goede groep acht vaak heel sociaal samen bewegen. Het gaat ook wel eens mis als een groep acht juist veel conflicten heeft. Indien in de lessen bewegingsonderwijs planmatig gewerkt wordt aan de reguleringsdoelen, is de kans groter dat de kinderen steeds beter rekening met elkaars bewegen leren houden. Zij worden zo mede-eigenaar van de les bewegingsonderwijs en mede verantwoordelijk voor elkaars 'beweegontwikkeling'.

TEKST CORINE VISSER

Een groepje kinderen in groep 3/4 speelt het basistikspel. De teller houdt de telling langs de kant bij met blokjes. Nadat alle blokjes omliggen roept de teller stop! en komen ze bij de teller staan. De huidige tikker kiest eerst een nieuwe tikker en wordt dan zelf de teller. De nieuwe teller zet de blokjes rechtop en roept 'go' waarop de tikker start met tikken.

Telling
bijhouden

Inleiding

In de leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs voor groepsleerkrachten wordt uitgebreid aandacht besteed aan 'leren reguleren' (blok 2). In dit artikel wordt stil gestaan bij de reguleringsdoelen uit Het Basisdocument en hoe dit onderwerp vorm krijgt binnen de opleiding op Hogeschool Windesheim.

¹ De leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs kent drie lesblokken van een half jaar en leidt op tot de bevoegdheid voor het geven van bewegingsonderwijs in het (speciaal) basisonderwijs

Reguleringsdoelen in 'Het Basisdocument'

'Het Basisdocument Bewegingsonderwijs' (Berkel et al, 2011) onderscheidt de onderstaande negen reguleringsdoelen.

Ten aanzien van *het arrangement*:

- 1 De leerling kan een veilig arrangement helpen opbouwen
- 2 De leerling kan een arrangement herstellen en aanpassen.

Ten aanzien van *de regelingen*:

- 3 De leerling kan handelen volgens de afgesproken regels
- 4 De leerling kan afspraken maken over een team- en groepsindeling
- 5 De leerling kan verdelen en wisselen van taken en functies
- 6 De leerling kan hulpverleners bij bewegingssituaties.

Ten aanzien van *reflecteren*:

- 7 De leerling kan reflecteren op het eigen (bewegings)handelen en reflecteren op de activiteit
- 8 De leerling kan een inschatting maken van de eigen bewegingsmogelijkheden
- 9 De leerling kan anderen stimuleren en coachen.

Elke reguleringsdoel is onderverdeeld in vier zogenaamde 'moeilijkheidsgraden'; bijvoorbeeld.

Reguleringsdoel 5. Verdelen en wisselen van taken en functies:

- a meewerken aan functiewisselingen
- b meewerken dat alle kinderen evenveel beurten krijgen
- c meewerken aan rechtvaardige functieverdeling in een groep
- d oplossingen aangeven om functiewisselingen eerlijk te laten verlopen.

De vier moeilijkheidsgraden geven binnen reguleringsdoel 5 inzicht in de complexiteit van het zelfstandig leren verdelen en wisselen van taken en functies. Moeilijkheidsgraad A 'het meewerken aan functiewisselingen' past goed in de onderbouw en het 'verzinne van oplossingen om functiewisselingen eerlijk te laten verlopen' past bij de bovenbouw. Accepteren dat je teller of tikker wordt, waarbij de volgorde van wisselen vast staat is natuurlijk veel eenvoudiger als het met elkaar overleggen hoe je in een spel functiewisselingen voor iedereen eerlijk laat verlopen. Dat laatste vraagt om inzicht in jezelf en de positie van de ander. Die opbouw zien we ook bij andere reguleringsdoelen zoals:

Reguleringsdoel 2. Herstellen en aanpassen van het arrangement

- a Arrangement op kleine onderdelen herstellen (bijv. omgevallen kegels rechtzetten)
- b Met klein materiaal arrangement uitdagender maken
- c Arrangement herstellen en aanpassen met oog op de veiligheid
- d Arrangement herstellen en aanpassen aan de bewegingsmogelijkheden van zichzelf en anderen.

Moeilijkheidsgraad A van reguleringsdoel 2 past bij de onderbouw waarbij kinderen bij een (functie)wissel weer alles netjes zetten. Moeilijkheidsgraad B vraagt al om inzicht in zichzelf, waarin kinderen een inschatting maken of en hoe een activiteit uitdagender gemaakt kan worden. Dit is voor jonge kinderen juist erg lastig. In de onderbouw gelden vaak vaste regels als; 'heb je vijf keer raak gegooid, dan stap je één streepje naar achteren'. Moeilijkheidsgraad D vraagt net als het voorbeeld van reguleringsdoel 5 'het verdelen en wisselen van functies' om inzicht in de bewegingsmogelijkheden van jezelf en de ander. Dat past bij de bovenbouw.

'Uiteindelijk is het ideaal dat de kinderen in een bewegingssituatie met elkaar tot leren komen, daarbij gebruikmakend van elkaars mogelijkheden en ambities en elkaar daarin ondersteunen. In een les waarin dat gebeurt, ervaren de deelnemers een gevoel van gezamenlijkheid en halen daar inspiratie uit om met elkaar door te zoeken naar nieuwe ontwikkelingskansen (Berkel et al, 2012, p. 115-116). Door in de gehele basisschool loopbaan structureel aan 'leren reguleren' te werken kan hier gerichte ontwikkeling in plaats vinden.

Reguleringsanalyse als start voor leren reguleren

Binnen blok 2 van de leergang op Hogeschool Windesheim leren studenten niet alleen de beginsituatie met betrekking tot het bewegingsniveau te analyseren, maar ook de wijze waarop de groep met elkaar samenwerkt. Op grond van de negen reguleringsdoelen maakt de leerkracht een inschatting van de moeilijkheidsgraad die zonder problemen uitvoerbaar is voor de groep. Op basis van een reguleringsanalyse wordt een keuze gemaakt voor een bepaald reguleringsdoel en een moeilijkheidsgraad die mogelijk haalbaar is. Deze reguleringsanalyse staat niet los van de bewegingsdoelen. Er wordt gekozen voor bewegingsdoelen die voor de kinderen haalbaar en uitdagend zijn.

In elke groep zijn er bewegingsactiviteiten en samenwerkingsverbanden te vinden die aansluiten bij de beginsituatie van de groep. Dat kan zijn een klassikale les, een vrije les of een groepjesles met twee of meerdere activiteiten. De keuze van de bewegingsactiviteit en de daarbij relevante reguleringsdoel met moeilijkheidsgraad voor deze groep vragen om een zorgvuldige overweging. Hiervoor maken we in de opleiding op Windesheim gebruik van het onderstaande stappenplan.

1 Reguleringsanalyse

Een voorbeeld is wanneer de kinderen van een groep 3 in de rij moeten wachten en er wordt steeds voorgedrongen. Een ander voorbeeld bij een groep 8 is dat na een aantal minuten spelen de activiteit voor sommigen niet meer uitdagend is en dat ze dan gaan 'klieren'. Dit betekent dat de kinderen nog niet hebben geleerd deze momenten zelf te reguleren. De sleutelvragen die gesteld worden om een heldere analyse te maken zijn:

- a In welke mate kan de groep functioneren binnen de negen reguleringsdoelen?
- b Welk reguleringsdoel vraagt om extra aandacht, omdat ze veel conflicten teweegbrengt?
- c Welk reguleringsdoel vraagt om extra aandacht, omdat er een positieve doorbraak mogelijk is naar een hogere moeilijkheidsgraad van reguleren?
- d Welk concreet leerdoel binnen reguleren zou je de komende periode aan de orde willen stellen bij deze groep?

Studenten denken hierbij ook na welke bewegingsactiviteiten het beste passen bij het reguleringsdoel. Om kinderen afspraken te laten maken over de team- en groepsindelingen bijvoorbeeld even grote groepen samen te stellen, is het makkelijker om even grote groepen samen te stellen voor een schommelsituatie dan twee gelijke groepen te maken voor een spelsituatie met tegengestelde belangen.

2 Maak een activiteitenplan met stappen

In stap 2 noteren studenten bij welke activiteit(en) per les reguleringsdoelen worden gesteld. Deze worden in het periodeplan genoteerd. Zo wordt structureel een bepaalde periode aan de gestelde reguleringsdoelen gewerkt, waardoor de kinderen kunnen groeien binnen 'leren reguleren'. Sommige reguleringsdoelen kunnen binnen meerdere activiteiten tijdens de les geïmplementiseerd worden.

Uit een verslag van een student:

De komende vier weken speel ik steeds een tikspel in groep 3 met ongeveer vijf kinderen waarbij de kinderen vlot leren de functiewissel voor elkaar te krijgen tussen tikker – teller – loper. Kinderen leren vlot een nieuwe tikker te kiezen en de teller herstelt het arrangement en start snel op met 'go'. Ik wil daarbij kijken of alle kinderen binnen de gestelde tijd een keer tikker zijn geweest en bij het wisselen bespreek ik met de kinderen hoe het wisselen liep.

Het leren reguleren staat nooit los van het 'beter leren bewegen' tijdens de les bewegingsonderwijs. Een goede lesplanning bouwt zowel aan concentrisch beter leren bewegen en heeft tegelijk oog voor het beter leren reguleren door kinderen. Dat betekent dat we activiteiten niet primair ordenen op de reguleringsdoelen, maar in een lesplanning hiermee wel rekening te houden. Een lesplanning wordt zo driedimensionaal. Het is daarbij krachtig om in een lesplanning activiteiten te herhalen. Door een activiteit vier tot zes keer te herhalen in een schooljaar kan groei ontstaan binnen het 'beter leren bewegen en beter leren reguleren'.

3 Verder concretiseren reguleringsdoelen binnen activiteiten

In stap 3 maken studenten van de gekozen activiteiten in het periodeplan concrete regule-

ringsdoelen per les. Door een reguleringsdoel een periodelang centraal te stellen tonen kinderen hierop ook groei.

Reguleringsdoel**Voorbeeldactiviteit : balanceren (groep 3)**

Leren de helpende hand te bieden door met een 1 meter stok mee te lopen met de balanceerder. De 1 meter stok heeft de leerling met 2 handen uit elkaar stevig vast.

In een verslag over reguleren van een student van de opleiding stond: *'mooi was dat de kinderen (groep 3, redactie) na een aantal lessen zelf vroegen bij welke activiteit ze elkaar nu konden helpen. Ze hadden echt meer oog gekregen voor elkaar. Bij het touwklimmen geven kinderen elkaar nu standaard het volgende touw aan, ze weten nu dat ze bij balanceren meelopen met de stok. Aan het begin was het wel zoeken hoe de functiewissel vormgegeven kon worden. De kinderen hebben geleerd dat je na een actieve rol zoals balanceerder of klimmer daarna helper bent en dan pas wachter wordt. Als kinderen het nu vergeten, spreken andere kinderen hen erop aan.'*

Groepsvolgsysteem

Juist in het in een groepsvolgsysteem kan deze groei gevolgd worden. Als een leerkracht een periode planmatig aan reguleringsdoelen werkt met de leerlingen kan het proces geëvalueerd worden. Hoe lukt het om elkaar de helpende hand te bieden bij balanceersituaties na een bepaalde periode? Welke kinderen vinden het lastig om elkaar hulp te bieden? Daarbij dient ook rekening gehouden te worden met de samenstelling binnen de groepjes. Sommige kinderen werken makkelijker met elkaar samen dan andere kinderen.

Contact

cbj.visser@windesheim.nl

Foto

Corine Visser

Kernwoorden

Bewegen regelen, leren reguleren, reguleringsanalyse, reguleringsdoelen

Literatuur

Berkel, M., Consten, A., Danes, H., Geleijnse, J., van der Graft, M., Hazelebach, C., Heuver, M., Houdijk, G., Koekoek, J., Loopstra, O., Mooij, C., Pieters, L., Steerneman, L. & Tlasma, W. (2011). *Basisdocument Bewegingsonderwijs*. Zeist: Jan Luiting Fonds

Berkel, M., Danes, H., van Dijk, S., Geleijnse, J., Hazelebach, C., Hofman, N., Pieters, L., van Iersel, B., Oldeboom, B. & Visser, C. (2004). *Perspectieven op Bewegen*. Didactiek bewegingsonderwijs voor de basisschool. Zwolle: 't Web.

